

ex eo conjicit : 1° quod auctor nullam in iis mentionem faciat miraculi S. Dionysii, quod a Gregor. Turon. commemoratur in l. de Cl. Martyr., c. 72, facturus utique, si ipse fuisset Fortunatus familiarissimus Gregorii, cui proinde illa a Gregorio scripta ignota esse non poterant. 2° Auctor ille non meminit Fascennini præfecti, qui sententiam tulit in S. Dionysium, nec turritum tumuli quo ossa ipsius S. Dionysii condita in basilica continentur : utique nihil memorat piam consuetudinem qua rei sacramento se purgabant ad tumulum martyris, cum tamen hæc omnia memoret Gregorius Turonensis, cœvus Fortunato. 3° Hæc Acta fabulis sunt referat : cum in eis narretur martyrum illorum corpora a percussoribus fuisse navibus imposita, ut in Sequanam fluvium projicerentur, perinde atque sine navigio in Sequanam proijci non possent, aut ad eam rem pluribus navibus opus esset, ad quam vel una par esse poterat. Deinde addit scriptor, matronam quamdam invitasse percussores ad prandium, ut interea per famulos suos et domesticos sanctorum corpora subducerentur, perinde atque a naviculariis impediti non possent, ac re ipsa non fuissent impediti, quominus ea subducerent. Neque vero verisimile est corpora martyrum, a matronæ servis subducta, tandiu jacuisse inhumata quoad exportarentur in paratum locum, quin discerperentur a volucris et feris. 4° Auctor narrat S. Dionysium missum fuisse in Gallias a Clemente, cum Gregor. Tur. sub Decio scribat illum in Gallias venisse. 5° Scribit auctor quod Parisiorum civitas et conventus Germanorum et nobilitate polleret, et esset populis constipata; quæ omnia non conveniunt ætati Dionysii Magui, quæ et Parisius parva erat civitas; nec in Germaniam tendebat suum imperium : id quod postea sub Chlotario et Sigiberto, Francorum regibus, accidit.

At Valesius respondens ad singula, ait nec id fuisse opus ut qui passionem S. Dionysii scriberet, non Vitam, miracula omnia quæ ab illo fuerant edita compilaret, præsertim vero (addam ego) cum hæc passionis Acta videantur ad id concinnata fuisse, ut publicis Ecclesiæ in conventibus legerentur : in quibus propterea ea indicabantur strictim, et brevi stylo comprehensa, quæ in Gestis sive Vitæ fuisse narrabantur : ut in Vita S. Remigii, episcopi Remensis, actum a Fortunato, suo loco adnotavimus. Nec vero interest utrum necne commemorari Fascennium præfectum, aut turritum sive acuminis instar in arcium desinentem S. Dionysii tumulum, et id genus alia, quorum meminisse illius est qui Vitam, non Passionem scribit, breviori oratione ac stylo hæc solum perstringens quæ magis sunt necessaria. Jam vero idcirco a percussoribus corpora SS. Dionysii, Eleutherii, etc., navibus fuisse imponenda, quo dispersa hac illac, non ad ripam fluminis projicerentur, sed in altum Sequanæ demersa, occultarentur, quominus a Christianis inveniri et erui possent. A matrona vero illa percussores invitatos ad convivium fuisse, cum nondum navibus imposita essent, et a naviculariis custodirentur, sed adhuc cadavera illa eo jacerent in loco in quo percussa fuerant. Eadem postea a matrona sive ejus ministris abscondita sunt, sive telluris exaratae gremio infossa, non exposita volucris et feris, donec inde exportarentur, cum persecutionis ardor deferbuisset. Neque illud facit negotium quod Gregorius Tur. tradat Dionysium sub Decio venisse in Gallias, et auctor Passionis a Clemente, Petri successore, vel a successoribus apostolorum in Gallias missum fuisse scribat; cum de tempore quo S. Dionysius in Gallias missus fuit duæ opiniones ac sententiæ ferrentur, nec eum Areopogitam fuisse dixerit. Postremo auctor Passionis scripsit eo tempore quo pars Germaniæ quædam parebat imperio Francorum. Solent vero sæpius scriptores ad ea quæ scribunt tempora orationem omnem accommodare. Ita Zozimus, qui sub Anastasio principe, Chlodoveo apud Francos regnante, floruit, eodem errore Parisios oppidulum Germaniæ appellat Hist. c. 3, inquiens : Ἰουλιανῶ δι ἐν Παρισίῳ (Γερμανίας δι αὐτὰ πολίχνη) διατρίβοντος, etc. Nec si Parisios vocat insulam populis constipatam, ideo magnam fuisse dicit, quamvis et hac in parte ad illud tempus quo scribebat potuim orationem attemperare.

Porro in hoc clarissimorum virorum dissidio quid sentiendum sit ut proferam, nihil videtur ab alterutro proferri quamobrem hæc S. Dionysii Acta aut abjudicanda Fortunato, aut certo illi ascribenda videantur. Nam et illa levia momenta sunt quæ a Launoio afferuntur quamobrem Acta illa inficiemur plane esse Fortunati, et quæ a Valesio proferuntur, id solum ostendunt eadem ante Dagoberti ætatem concinnata fuisse, et convenire temporibus Fortunati. Hujus tamen sententiæ verisimilitudinis aliquid videtur addere et amicitia S. Germani, episcopi Parisiensis, cum Fortunato conjuncta, qui sorte amicitia ipsius jure ab eodem efflagiari, ut antecessoris sui Passionem, in publicis Ecclesiæ conventibus legendam, conscriberet; et studium perpetuum Fortunati in colligendis conscribendisque Actis sanctorum : et quædam cum stylo Fortunati ipsius orationis affinitas, quam et sententiarum usus et structura verborum declarat, ut cuique conferenti potest innotescere. Illa Acta itaque hic edimus ut exstant edita a cl. Boqueto in suo opere quod inscriptum : Hist. Eccl. Galliæ, etc., parte II, eaque quibus potuimus notis illustravimus. Eadem vel in Codice Musciucensi legebantur a Valesio, sed mendis reſerta, ut ipse testatur.

PASSIO SS. MM. ^a DIONYSII RUSTICI ET ELEUTHERII

Qui passi sunt Parisiis VII Idus Octobris.

1. Gloriosæ martyrum passiones, et pretiosa Domino ipsorum certamina, quanquam digna sint pro mirabiliorum dignitate conscribi, nequeunt tamen sine formidints trepidatione complecti, quia cum ma-

A gnarum rerum consideratur assumptio, non immerito præsumpti operis timetur magnitudo, eo quod tantum sermo tenuis explicare non valet, quantum de se exigit veritas passionis. Tamen etsi positio tantæ

^a Gregorius Turon., lib. I Historiæ Francorum, cap. 28, narrat sub Decio missum fuisse in Gallias sanctum Dionysium cum sex aliis viris episcopis, qui diversis in urbibus sedes illic habuerunt; idque colligit ex Actis sancti Saturnini, Tolosani episcopi et martyris, qui sub Decio et Grato consulibus, scilicet an. 250, Tolosæ episcopus fuit institutus. De hoc Dionysio idem refert, quod is inauguratus Parisiorum episcopus : « diversis pro Christi nomine affectus penis, præsentem vitam gladio Imminente finivit. »

At in diplomate Theoderici Calensis (quod legitur post Opera Gregor. Turon., Edit. Parisiensis an. 1699, col. 138*) Dionysius cum suis sociis Rustico, et Eleuthero, primi post apostolos, sub ordinatione beati Clementis, Petri apostoli successoris, in Galliarum provinciam advenisse referuntur, quomodo legitur et in Actis passionis quæ hic edimus. Sed hujus discriminis causa alibi examinabitur.

^b Perpetua hæc Fortunati consuetudo fuit in suo ingenio et scribendi facultate extendenda, id quod aliis in locis adnotavimus.

rei arduum habere videtur initium, in hac mens A
trepilatione respirat, quod semper opifex suum mi-
nistrum divina instructione informet, et inchoanti
huitium et ingenii perfectionem accomodet. Hac
ergo consideratione audaciam nimis temeritatis as-
sumens, quæ longo tempore fuerant obumbrata
silentio, ipsius divinitatis auxilio incepta sunt reso-
randa. Quia, ut habet testimonium veritatis, plus
fidelium sunt relatione comperta quam probentur ad
nos lectione transmissa. Unde non sine certis aestima-
tionis conjicitur quod novitas adhuc credentium popu-
lorum, gentilium crudelitate ^a contrista, formidavit
scribere, quod tamen gaudebat Dei famulos meruisse
cum sine dubio judicentur scripta, quæ fidelium
sermo testatur impleta. Credendum enim de his est,
et, abstersa ^b dubietatis justæ, totis viribus confi-
tendum, eos qui per confessionem Domini ac Dei
nostri digni fuerunt subire martyrium, etiam ampliora
tolerare voluisse quam videtur succedentibus ætati-
bus relatio per populos transmissa recolare. Id ergo
supplicatio communis obtineat, ut veniam consequatur
devotus, si de virtutibus prætermisit ignarus.
Nam etsi omnia non ^c esse solvuntur credere uni-
versitas mereatur ut Dei famulus etiam majora sen-
tiant quam sermo passionis explanet. Qualiter enim
cultorem Domini locus ille gaudens et ejus patrocini-
um habere promeruit, quando aliorum sancto-
rum inventum illi agnoverimus fuisse consortium,
sic fidelium relatione dicimus ipsorum juveni-
um martyrum, quantum de se scire tribuunt, explicemus.

2. Igitur post Domini nostri Jesu Christi salutife-
ram passionem, post resurrectionis unicæ singula-
risque mysterium, post ascensionem ejus, qua mani-
festavit hominibus nunquam se defuisse quo rediit,
apostolorum prædicatio universis gentibus profutura
successit. Qui cum imminere suas cernerent passio-
nes, quod Domino nostro Jesu Christo didicerant,
repleti Spiritus sancti gratia, docuerunt; adeo ut,
fide crescente, non pauci mererentur fieri confesso-
res, quo modo Ecclesia catholica gaudet promeruisse
martyres. Hos ergo, quorum virtutem persecutorum
non prævaluit superare confictus, quos ad auri simi-

^a Forsan, *contristata*.

^b Forsan. *add. caligine*.

^c Locus corruptus.

^d Lege carmen 11 lib. II Op. Fortunati *de Domino Saturnino*, et notas quas eadem attingimus. Greg. Turon. ita memorat l. I, n. 28, socios laboris, et episcopalis muneris, quos sanctus Dionysius in Gallias habuit: « Hi ergo missi sunt (ad prædicandum in Gallias), Tironicus Gratianus episcopus, Arelatensis Trophimus episcopus, Narbonæ Paulus episcopus, Tolosæ Saturninus episcopus, Parisiacis Dionysius episcopus, Arvernus Stremonius episcopus, Lemovicinis Mortalis est destinatus episcopus. »

^e Alias: *Qui, tradente beato Clemente Petri apostoli successore.*

^f Sane mirum videri potest hic referri missum sanctum Dionysium in Gallias cum sociis ad Evangelium Christi disseminandum a successoribus apostolorum, et, ut legebat alias, ab ipso Clemente, apostolorum discipulo, cum et Greg. Tur., et Acta sincera sancti Saturnini, episcopi Tolosatis, quæ edidit cl. Ruinart

itudinem reddit flammarum examinatio pretiosus,
ad suscipienda mandata Domini idoneos apostolo-
rum esse judicavit electio. Quibus et evangelica
præcepta semper gentibus servanda committerent,
electisque viris Dei dispositione providenter honorem
decreverunt episcopalem adjungere, quo facilius eor-
um prædicationibus acquisiti ad ministerium sacri
proveherentur altaris. Ex qua confessorum turba
sanctum et venerandi meriti ^d Saturninum urbs To-
losana promeruisse gaudet episcopum, quem impietas
spectantis populi posterioribus tauri multis nexibus
ligatum dedit, Capitolii gradibus illidendum; ubi san-
cti capitis soluta compago, cerebrum frequentis illi-
sionis dispersit injuria, sed tali descensu ad Domi-
num assecutus est ascensum. Felix vir tanti meriti,
tantæque et personæ et virtutis, cui concessum est
primum esse doctorem, post martyrem, qui quod
docuit verbis evidentibus implevit exemplis. Simili
etiam gratia beatissimus Paulus antistes atque confessor
Narbonensem provinciam salutari acquisivit
eloquio. Quem ita labor domesticæ tribulationis
exercuit, ut verum Domini esse famulum approbare.
Sed gratias tibi, Domine, Jesu Christe, qui infestantis
inimici tela probationem fidelium tuorum permisisti
esse, non vulnera, et talem his præstas pro mercede
laborem, ut nullum tuorum fuisse gaudeat hostis
imbellem. Dum ergo ad peculiaria patroni gesta
suscepti officii tendat obsequium, non ex asse que
de Servo Dei sunt comperta prosequimur, sed immemores
sui non fuisse sufficiat: in talibus enim causis
C magis convenit fideles credere quam possit relatio
humana monstrare.

3. Sanctus igitur Dionysius, ^e qui, ut ferant, a ^f suc-
cessoribus apostolorum verbi divini semina gentibus
eroganda susceperat, quo amplius gentilitatis fervere
cognoovit errorem, illuc intrepidus et calore fidei in-
flammas accessit, Parisios, Domino ducente, pervenit
non veritus incredulæ gentis expetere feritatem, qui
virtutem suam præteritarum poenarum recordatio robo-
rabat, et qui meruerat esse confessor, non cunctatus est
auctoribus populis accedere prædicator. Tunc memo-
rata civitas et conventu Germanorum et nobilitate pol-
lebat, quod esset salubris aere, jucunda flumine, fe-

inter Acta sincera martyrum, pag. 109 Edit. Veron.
an. 1734, nonnisi sub Decio et Grato consulibus,
anno scilicet 250, Saturninum Tolosatem episcopum
institutum fuisse referant: atque adeo et Dionysius
(si modo is una cum Saturnino in Gallias venit, ut
putavit Gregorius) non multis ante annis missus in
Gallias fuerit. Quocirca illud dicendum est: eum qui
hæc Acta conscripsit, popularem opinionem sequi
potius voluisse, quæ tunc ferebatur in Gallias. Id
quod indicant quoque hæc ejus verba: *qui ut ferant a
successoribus apostolorum*, etc, cui opinioni officere
aliquid, forte vereretur in Actis illis concinnandis,
quæ media in plebe, sive conventa Ecclesiæ erant
quotannis recitanda. Simili ex opinione in Diplom.
Theodorici Calensis, ut supra retulimus, beatus Dionysius
cum sociis a beato Clemente missus in Gallias
venisse dicitur. Hi scilicet existimaverunt hunc fuisse
Dionysium Areopagitam, de quo in Actis ap., quam
opinionem deinde secuti sunt Simeon Metaphr. et
Hilduinus abbas, ut videre est apud Surium ad
diem 9 Octobris.

cunda terris, vineis uberrima, et arboribus nemorosa, **A** constipulata populis, referta commerciis, ipsumque insulæ potius quam urbis spatium, quod habitationi circumfusa fluminis unda præstabat, crescentibus consistentium catervis, reddebatur exiguum, et jucunditatis sollicitatione in unum plebs acta commigrans, pene territorium suum intra murorum conclusionem contraxerat: Hunc ergo locum Dei famulus exegit expetendum. Ad quem cum primum fide armatus et constantia confessionis accessisset intrepidus, **B** ecclesiam, illis quæ necdum in locis erat, et, populis illis novam construxit, ac officiale servitium clericorum ex more constituit, probatasque personas honore sæculi ordinis ampliavit. Cinctus ergo fide, et jam: constructione basilicæ roboratus, Deum gentibus non desinebat insinare, quem noverat, ejusque omnibus et judicium et misericordiam anteponeus, paulatim sociabat Deo quem diabolo subtrahebat. Tantas etiam per illum Dominus dignabatur exercere virtutes, ut rebellium corda gentilium non minus miraculis quam prædicationibus obtineret, miroque modo incerti viro non valebat plebs armata resistere, sed subdebat se illi certamini Germaniæ cervicositas, et jugum Christi suave imponi sibi, acta cordis compunctione, poscebat. Ab ipsis quoque destruebantur idola, quorum sumptu fuerant, et studio fabricata, et invento salutis portæ, idolorum gaudebant perire naufragia. Lugebat portio victa diaboli, cum de ea victrix Ecclesiæ legio triumphabat. Tunc hostis antiquus videns sibi perire quod Domino constabat assidua populorum conversione proficere, totam artificii sui machinam ad impugnandum quæ fuerant constructa convertit, et suæ partis auctores, deorum suorum sentes exitum, ad impietatem subitæ persecutionis armavit, ut eos qui unum et verum Deum colentem insinuaverant, et timendum, perdere diversitate supplicii maturarent, ne superesse posset qui valeret acquirere quod peribat. Persecutionis ergo publicata sententia, impiorum gaudens turba progreditur, et contra dominicum populum pugnatura conspirat, non cunctati appetere gladio, quos Dominus suos monstraverat esse signandos. Itaque cum occidui Orbis partem pro Christianarum inquisitione percurrerent, sanctum Dionysium contra incredulos dimicantem Parisiis reppererunt, cumque eo Rusticum **D** presbyterum et Eleutherium archidiaconum persecutionis furor invenit. Hi beati viri a sancti Dionysii nunquam sustinuerunt abesse præsentia, quos in unum interrogatio persecutoris invenit, sed reperire non potuit, quem a societate martyrii separaret. Interrogati

^a Valesius et alii legunt: *Constipata populis*. Leges quæ in prænotatis indicavimus de hoc loco.

^b Idem Valesius adversus Launoium ostendit decessisse ut Dionysius basilicam, sive templum Parisiis continuo excitaret, in quo res sacra fieret, et illud clericorum numero, sive, ut hic dicitur, *officiali servitio* instrueret, nec id pro falso et inverisimili, ut vult Launoius, esse habendum. In Vita quæ exstat apud Surium, ad diem 9 Octobris, auctore Simeone Metaphraste narratur quod cum Dionysius Parisios urbem reperisset, ubereum quidem ac feracissimam

unam et verum in Trinitate Deum consistentur, et terrore subjecto, multisque afflictis injuriis et suppliciis, verberibus macerati, Christianos se esse testantur, visoque percipientis ictu, Domini ac Dei nostri se famulos magna confessionis voce pronuntiant. In hac ergo fidei constantia persistentes, reddentes terræ corpora, beatas caelo animas intulerunt, tali que ad Dominam meruerunt professione migrare, ut, amputatis capitibus, adhuc putaretur lingua palpans Dominum consisti. Beata nimium et Deo grata societas, inter quos nec primus alter potuit esse nec tertius, sed Trinitatem consistentes meruerunt venerabilem locum trino decorare martyrio. Metuentes igitur percussores ne conversi populi stertissima probataque devotio sanctorum corpora profutura sibi et reliquias ad patrocinium tumularent, elegerunt, tetrus Sequanæ profundisque gurgitibus martyrum corpora perdenda committere, quæ imposita navibus ad prævisum jubentur gurgitem destinari. Tunc ^c matrona quædam, licet paganorum implicata tenebatur errore, conversionem tamen se desiderare mente monstrabat, et opera facere aliqua cogitans Domino placitura, usa subtilitate consilii, ad convivium venire postulavit percussores, et dum eis copiam optatæ humanitatis extendit, a memoria eorum quæ susceperant agenda discussit, ac fidelibus suis secreta ordinatione committit ut subtracta furto sanctorum corpora diligens elaboraret occultare provisio. ^d Qui vero, ordinatione comperta, festinanter quod eis præceptum fuerat exsequuntur, furtumque laudabile in sexto ab urbe memorato lapida, id est, in aratam, quam seminibus præparaverant, terram, industria tollentes abscondunt. Facta deinceps, ut moris est, satione, nec suum seges negavit obsequium, quæ tali fecundata pinguedine, sic in ea beneficium ubertas effudit, ut centuplicatos fructus et cultor acquireret, et patriæ salutem mereretur. Pubescente vero segete diu latuit quod erat Parisiorum populis profuturum. Antedicta tamen materfamilias horum immemor secretorum, cum primum persecutionis furor tepisset, vidit in somnis fervere locum, tantorum ossa servantem, et qua oportuit sollicitudine requisivit, atque inventum eminentis Mausolei constructione signavit. Ubi postmodum Christiani basilicam supra martyrum corpora magno sumptu cultuque eximio construxerunt, ibique quotidie operante Domino nostro Jesu Christo, merita eorum virtutum probantur monstrare frequentia, et experiuntur infirmi quantum Dei famulos conveniat honorari, ubi recipit cæcitas visum, debilitas grossum, et obstrictæ aurium

solo, sive agro, ac civium perfidia et immanitate deformem, obibat perscrutans si quem locum aptum reperiret ad quietem; quem cum invenisset, *pro viribus statim templum habuit... excitat oratorium, et templum, quod plane erat salus animarum, etc.*

^e Hæc matrona a Simeone Metaphraste *Catulla* nominatur, quæ lictorum iracundiam, ex eo quod sancti Dionysii et sociorum corpora subducta fuerant, natam, pecunia sedasse apud eundem dicitur.

^d Fursan, *li.*

januæ recipiant auditum. Sed nec istud ^a sciendum ^A nominibus, iudicare; de quorum passione vi Idus est, quod immundi spiritus infestatione vexati, dum ad memoratum locum examinandi virtute divina ducuntur, sanctorum ipsorum coguntur imperio, quo quisque martyrum sit positus loco, assignatis

Octobris Dominus nos gaudere voluit, qui centesimum esse nostrum fructum repromisit, cui est honor et gloria, virtus et imperium, in sæcula sæculorum. Amen.

^a Forsan, silendum.

IN EXPOSITIONEM SYMBOLI FORTUNATI.

Cl. Muratorius, tom. II Anecdotorum, pag. 212, edit expositionem Symboli, vulgo Athanasiani: quam expositionem eruit ex membranaceo Codice bibliothecæ Ambrosianæ, a sexcentis ferme annis, ex quo ipse scribebat, ut coniecit, manu descripto; quæ expositio talem præ se ferebat titulum in ipso Codice: *Expositio fidei catholicæ Fortunati. Utrum autem ipse Fortunatus auctor fuerit Symboli vulgo Athanasiani, an expositionis tantummodo hujusce Symboli, incertum esse affirmat.*

Ut autem cæteris liberum fuisse ait de auctore Symboli Athanasiani quærere, ac sequi conjecturas suas, illi sibi ipsi licere asseverat, paribus innixio conjecturis, percelebris illius Symboli auctorem Fortunatum fuisse suspicari. Quibus vero ad id opinandum adducitur, conjecturæ hæc sunt: 1. Haud inverisimile est Venantium Fortunatum, natione Italum, postea episcopum Pictaviensem, illud Symbolum concinnasse, cum apud plerosque constet Symbolum illud esse ascribendum Gallo homini, sive qui in Galliis vixerit, et quidem Treveris aliquandiu habitaverit, cum ante omnes a Gallis scriptoribus celebratum, a synodis episcopisque Galliarum receptum, et commendatum antiquitus fuerit; tum etiam quod Treveris in Galliarum metropoli illud elucubratum fuisse, opinio increluit. Jam vero Fortunatus ex Italia profectus in Galliis, illic vixit usque ad extremum vitæ suæ spatium; isque Nicetio, episcopo Trevirensi, et Magnerico, qui successit Nicetio in illa sede, amicitia conjunctus fuit, ut constat ex *carm. 11, 12, 13, lib. III. Hæc conjectura Murator. ex eo etiam potest confirmari, quod Fortunatus aperte de se narret, quod Treviros ipse advenerit, inquis lib. X, cap. 10:*

Perducor Trevirum qua moenia celsa patescunt:
Urbs quoque nobilitum nobilis æque caput.

Subdit autem idem Cl. Muratorius: *Tempora quoque congruunt retati qua videtur Symbolum illud concinnatum fuisse. Nam cum illud post proscriptas hæreses Nestorii et Eutychetis, omnium fere consensione, existimetur conscriptum fuisse, quarum in ipso sit tam aperta mentio, utique a Fortunato, qui nonnisi vi sæculo labente mortuus est, conscribi potuit, ac synodi Chalcedonensis fides in proponendis et confirmandis Ecclesiæ dogmatibus adhiberi.*

Quod autem in eo Symbolo mentio fiat processioni Sp. sancti a Patre et Filio, id ipsum ostendit Fortunato potius quam Vincentio Lirinensi illud Symbolum esse attribuendum, cum iste Theodosio et Valentiniano imp., hoc est circa annum Christi 445, e vivis excesserit, cum nondum et fidei dogmatibus passim accenseri solebat hæc de Sp. Sancto sententia, [sive, cum id quod jam pertinebat ad fidei veritatem nondum expromi adversus novum errorem, qui postea succrevit, cœperat], ex quo nullum ejusdem vestigium apparet in Commemoratio ejusdem Vincentii Lirinensis, et e contra Fortunati ætate clarius hæc forma a viris doctissimis usurpari cœperit et a nonnullis etiam conciliis episcoporum probari.

Sed illud videtur obstare, quod Symbolum nomen Athanasii præ se ferat, ut ipsum propterea Vigilio potius Tapsensi ascribendum sit, aut Vincentio Lir., quibus erat solemne opuscula sua non suis nominibus, sed veterum Ecclesiæ Patrum, ac præcipue sancti Athanasii inscribere, quo majorem illis auctoritatem conciliarent. Verum respondet Murat. nomen Athanasii nonnisi multis post sæculis Symbolo illi adhæsisse, cum vetustissimi Codices illud non præ se ferant.

Causam vero inquirens cur Fortunatus illam fidei formulam protulerit, eam affert, quod in Galliis, vi sæculo, de Nestorii et Eutychetis doctrina quæstiones agitentur, ut licet intelligere ex fidei formula Pelagii Pontif., data ad Childbertum regem. Fortunatus itaque sine hac occasione, sive alia, sibi oblata, sententiam suam ac fidem, egregio Symbolo conscripto, declaravit, quomodo et Symboli apostolici expositionem ipsum conscripsisse atque edidisse consentiunt omnes ut minime propterea a tali studio fuerit alienus. Postremo, inquit, occurrunt in aliis Fortunati Operibus quasi semina quædam verborum ac sententiarum quæ indicent Symbolum illud genuinum esse fetum Fortunati. Nam is Symboli apostolici expositionem sic incipit: *Præclarum in primordio ponitur cælestis testimonii fundamentum, quia salvus esse non poterit, qui recte de salute non crediderit. Quod respondet iis verbis Symboli Athanasii: Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit. Quibus addi possunt ea quæ idem Fortunatus, cap. 5 lib. VIII, versibus exprimit, affinia doctrinæ et structuræ verborum quæ in Symbolo Athan. apparet:*

Quod Deus amplexus carnem est, caro juncta coheret:
Stat Deus, atque homo fit, Christus utrumque gerit.
Non Deus in carnem est versus, Deus accipit artus,
Non se permutans, sed sibi membra levans.
Unus in ambabus naturis, verna in ipsis:
Æqualis patri hiuc, Deitate Patri.
Non sua confludens, sibi nostra sed omnia nectens,
Quem sine peccato gignit uterque virum.
De Patre natus habens divina, humanaque matris,
De Patre sublimis, de genitrice humilis.
Quando incorporeus pie corporis induit artus,
Æqualis matris fit, minor inde Patri, etc.

Muratorius his quæ dicta sunt addit Ambrosiani Codicis auctoritatem, in quo præter alia continetur quoque Symboli ap. expositio a Fortunato presbytero conscripta; quæ eadem est ac quæ Operibus Venantii Fortunati attingit legitur in Edit. Brow.; tum deinceps post alia occurrit et expositio Symboli Athanasiani, de qua sermo est, sic inscripta: *Expositio fidei catholicæ Fortunati. Idem tamen Cl. Murat. ingenuè fatetur se hanc ita suis fidere conjecturis, ut certo affirmare possit Symbolumne potius Athanasianum, an ejus solum expositio sit Fortunato attribuenda.*